

Beszámoló a lengyelországi szakmai látogatásról

2001. május 23–26.,

Opolei területi büntetés-végrehajtási intézet

A delegáció tagjai:

Csapó József bv. ezredes, ügyvezető igazgató, Alföldi Bútorgyártó Kft.

Tüske János bv. ezredes, Parancsnok-igazgató, BKKM. Bv. Intézet, Kecskemét,

Thuróczy István bv. őrnagy, Személyzeti osztályvezető BKKM. Bv. Intézet, Kecskemét

Deczky Gyula bv. zászlós, Anyagi főfelügyelő BKKM. Bv. Intézet, Kecskemét

A szakmai látogatás célja

• együttműködési megállapodás előkészítése a területi előzetes intézet Opole, a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet, valamint az Alföldi Bútorgyártó Kft. között. (1994-ben együttműködési megállapodás született a Magyar Köztársaság Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a Lengyel Köztársaság Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Intézetek Központi Igazgatósága, valamint a BKKM. Bv. Intézet és az opolei előzetes ház között, amely megállapodások hatályukat veszítették),

• szakmai tapasztalatok szerzése, a lengyel büntetés végrehajtás sajátosságainak megismerése, különös tekintettel az eltel

közeli tíz év változásaira, illetve a közeljövőben várható európai uniós csatlakozásra, mindkét ország részéről.

• a megszerzett szakmai tapasztalatok lehetőség szerinti integrálása a hazai büntetés-végrehajtási intézetek munkájába, elsősorban Kecskemét és Szeged vonatkozásában, valamint ezen tapasztalatok átadása a többi büntetés-végrehajtási intézet számára,

• megismerni a lengyel kollégák napi tevékenységén túlmenően szociális helyzetüket, életkörülményeiket.

Megérkezésünket követően az Opolei Kerületi Büntetés-végrehajtási Igazgatóság részéről a kerület előljárója Jozef Bogacz ezredes úr fogadott bennünket közvetlen vezető munkatársaival (Jozef Bogacz ezredes úr irányítása alá a kerület 12 intézete tartozik). A találkozás során felelevenítésre kerültek a korábbi közös emlékek, majd utána átfogó tájékoztatást kaptunk Lengyelország, a lengyel büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetéről. A kötetlen beszélgetés során tájékoztatást adtunk a magyar büntetés-végrehajtásban történt legjelentősebb változásokról, a fejlődés irányairól.

A következő két nap során megtekintettünk két lengyel büntetés-végrehajtási intézetet. Először az opolei előzetes „há-

zat” – mely mind felépítésében, mind elhelyezkedésében nagy hasonlóságot mutat a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézethez –, valamint az Opolóban található nyílt rendszerű börtönt, majd rövid kirándulást tettünk a közeli hegyekben.

Szakmai tapasztalatok

Elhelyezés:

Az opolei előzetes ház a város központjában helyezkedik el, forgalmas főútvonalakkal körülvéve. A bástyafalak tetején szögesdrót található, melynek konzoljai mintegy 70 fokos szöget zárnak be a bástyafallal és ezzel a szökésen túlmenően megakadályozzák, hogy a fogvatartottak különböző tárgyakat az utcára kidobáljanak.

A börtönbe a beléptetés rendszere megegyezik a magyar gyakorlattal. Az elmúlt időszakban kezdték alkalmazni a csomagvizsgáló röntgen berendezéseket, azonban országosan ezekből csak néhány (5-6) darabbal rendelkeznek. Előzetes házként a fogvatartotti létszámuk ingadozó, a jellemző azonban 260-300 fő.

A börtön parancsnokának elmondása szerint ők is küzdenek a zsúfoltsággal (az ország lakosságához képest az előzetes és börtönbüntetést töltők aránya néhány százalékkal magasabb, mint a magyarországi arányok), azonban - bár lehetséges, hogy mivel csak két börtönt láttunk, kissé csálóka a bennünk kialakult kép - a későbbiekben tapasztaltak alapján ez számunkra nem tűnt fel. Alapvetően az előzetes házban 2-3 fős zárcák kerültek kialakításra. A nyitott intézetükben, előnyben részesítik

az egyszemélyes elhelyezést. Kérdésünkre válaszolva elmondták, hogy országosan is elismerték, hogy néhány alkalommal előfordul, hogy több fő kerül elhelyezésre egy-egy zárcába.

Mindkét intézetük nemrégiben került felújításra, illetve bizonyos részeken a felújítási munkák jelenleg is folynak.

Az látszik, hogy nem fiatal épületekről van szó, ugyanakkor az elvégzett munka rendkívül igényes. Ez különösen kitűnik a felújított vizes blokkok, fürdőhelyiségek, WC-k esetében. Az intézeti igazgató, valamint a kerületi igazgató úr szavaiból kitűnt, hogy a felújításokkal lassabban haladnak, de ragaszkodnak a minőségi munkához. Meg lehetőségen konkrét terveik vannak a jövőre nézve, természetesen a rendelkezésre álló anyagi lehetőségek függvényében.

Az egész börtönre jellemző a tisztaság, dohányozni csak az erre kijelölt néhány helyen lehet.

Munka és szolgálati körülmények:

Az irodai rész kissé zsúfolt, a munkakörülmények hasonlóak, mint Magyarországon. Valamivel magasabb arányban foglalkoztatnak „közalkalmazottakat” A hivatásos állomány létszáma 10-15%-al magasabb egy átlagos magyar előzetes házénál. Az egyenruhások megjelenése katonás, feltűnően ápoltak, egyenruhájuk egységes és tiszta. A hivatásos állomány tagjai közül munkájuk végzése során egyenruhában, a zárcacsarnokban szolgálatot teljesítő felügyelők és felállított örök teljesítenek szolgálatot.

Látogatásunk során, a körleten mindkét intézetben 2-2 fő felügyelő teljesített szolgálatot. Természetesen az egyéb szakterületek dolgozói is jelen voltak.

A kerületi előzetes háznak teljes munkaidőben foglalkoztatott orvosa és 3 fő pszichológusa van (az egészségügyi részlegük jól felszerelt, külön pszichológiai részleggel rendelkeznek a fogorvosi rendelő mellett, illetve elmondták, hogy különböző szakorvosok heti rendszerességgel igény szerint bejárnak az intézetbe).

A nevelőkhöz és a szociális előadókhoz hasonló lengyelországi beosztásban lévő dolgozók aránya magasabb, mint nálunk.

A szolgálatteljesítési idők havonta 160-180 óra között mozognak. Nem jellemző a túlóra és kialakult az ötváltásos rendszer gyakorlata.

Fogvatartás, biztonság:

A beszélgetések során kitűnt, hogy különösen nagy hangsúlyt fektetnek a fogvatartottakkal való programozott foglalkozásokra. Rendkívül fontosnak tartják, hogy a fogvatartottak a börtönbe kerülés pillanatától egészen a szabadulásukig ne legyenek magukra hagyva és ebből a szempontból megítélésük szerint nem lényeges, hogy előzetesről vagy szabadságvesztést töltőről van-e szó.

Az előzőekből sejthető, hogy a fogvatartottakkal való foglalkozás, a szabadságra való felkészítés, a társadalomba való visszailleszkedés segítése még nagyobb hangsúlyt kap a nyitott intézetnél.

A biztonsági rendszerüket folyamatosan fejlesztik, igazából ebben a vonatkozásban a számítástechnikai alkalmazások bevezetése a közeljövő tervei között szerepel. Jelenleg még a „kulcsos” módszert alkalmazzák. Nagyon érdekelt a kollégákat a nálunk már alkalmazott ki-és beléptető rendszer, illetve a mágneskártyák használata során szerzett tapasztalataink.

Külön kiemeltük kérdéseikre válaszolva az említett rendszerek előnyeit, ráirányítva figyelmüket, hogy azon túlmenően, hogy a számítógépes biztonsági rendszer élő erőt vált ki, az adott szintű vezetők illetve parancsnokok ellenőrzési tevékenységét jelentős mértékben segíti, könnyíti.

Megtekintve a börtön zárkáit, itt is, mint minden területen igen nagy tisztaságot és rendet tapasztaltunk. Nagyon jónak tartjuk, hogy a zárka ablakain, a biztonsági rácsozaton túlmenően egy második rácssort (kb. 2x2 cm-es rácpontok) helyeztek el, erre szúnyoghálószerű szövetet fektettek fel, ezzel a zárka természetes megvilágítását nem rontották, ugyanakkor az utcafrontról nem lehet belátni a zárkába, és ezzel elérték, hogy az utcáról a felkiabálások gyakorlatilag megszűntek.

Több fogvatartottal beszélgettünk, akik az elhelyezés körülményeire, a fogvatartás körülményeire, az étkezésre, az orvosi ellátásra egyáltalán nem panaszkodtak. Elmondták, hogy a fogva tartóikkal, amellet, hogy függőségi viszonyban vannak, emberi kapcsolatuk van. A lengyel kollégák rendkívül következetesen betartják, betartatják a különböző rezsime-előírásokat, ezt a fogvatartottak többsége tudomásul veszi. A z elmúlt év során mindösszesen 6 esetben történ olyan mértékű fegyelemsértés, amely magánelzárás büntetést vont maga után, azonban ezek is inkább a hosszú büntetési idővel kapcsolatos pszichikai jellegű magatartás zavarok voltak és hangsúlyozottan a pszichológus hatáskörébe utalják minél előbb ennek a kezelését. A börtön parancsnokának lehetősége van 15 nap magánelzárás (büntetési fokozattól függően) kiszabni, amelynek 15 nappal való meghosszabbítására bírói végzéssel van lehetőség.

Az intézet vezetői elmondták, hogy az előzetes házban gondot okoz a fogvatartottak foglalkoztatása. Körülbelül 8-10%-nak tudnak munkát biztosítani a házon belül. Leginkább a házi mosodában, a rabkonyhán, illetve a házi műhelyben foglalkoztatják őket.

Két másik intézet parancsnokával volt lehetőségünk munkáltatásról beszélni. Elmondták, hogy van cipő üzemük, ahol elsősorban német exportra termelnek. Ebben az intézetben magasabb a foglalkoztatás aránya.

Társadalmi kapcsolatok:

Szembeötlően jó viszonyt ápolnak a különböző egyházak és felekezetek képviselőivel. Rendkívül igényesen kialakított imatermek találhatók mindkét börtönben. Ennek gyökereit valószínűleg a lengyel történelemben kell keresni.

Megítélésünk szerint és elmondásuk alapján a fogvatartottak részéről is magasabb a részvétel a különböző istentiszteleteken Lengyelországban. Jellemző példa, hogy az egyházon keresztül közvetlen kapcsolat van egy árvaházzal, az ott lévő gyerekek részére a (női) fogvatartottak különböző kis ruhákat, egyszerű játékokat készítenek és ezeket különböző vallási ünnepeken juttatják el a gyerekek részére. Viszonyásul kisebb műsorokkal készülnek a gyerekek a különböző ünnepekre és a bv. dolgozóival közös kiránduláson vesznek részt. A börtönben sok helyen található fali naptárak, amelyek ezeket a gyerekeket ábrázolják. A naptárak megvásárlásával bárki segíthet a gyerekeken (több, jelenleg is fogvatartott nő gyermeke is szerepel a naptárakon).

Foglalkozás, szabadidő, látogatás:

Megtekintettük a rabkonyhát, amelyet jelenleg újítanak fel, megkóstoltuk a fog-

vatartottak éppen készülő ebédjét, amely rendkívül ízletes és bőséges volt.

A mosodájukban 15–20 női fogvatartott dolgozott felügyelettel. Elmondták, hogy a környező börtönök részére is vállalnak bérmosást. A mosodában több saját fejlesztésű (fogvatartottak által készített) berendezés, eszköz segíti a munkát.

A fogvatartottak szabadidejükben sportolhatnak, akár a körletszintenként kialakított kondi termekben, akár szabad levegőn tartózkodás során.

Szimpatikus volt a kialakított látogatási rendszerük. Az ügyvédi beszélők rendszere megegyezik a hazaiakkal, a családtagokkal, ismerősökkel a kapcsolattartás hasonló a miénkhez. Talán annyi az eltérés, hogy a nyitott börtön esetén reggel fél 8-tól este 6-ig szabadon fogadhatnak látogatókat. Az előzetes házban a látogató helyiség mérete korlátozza a látogatók számát.

Természetesen az előzetesek esetén szigorúbbak a szabályok, csak úgy, mint a hazai gyakorlatban. Érdekes, hogy az előzetes házban a gyerekek számára külön játszó szobát alakítottak ki, ahol találkozhatnak szüleikkel, édesanyjukkal. A látogatók élelmiszert nem vihetnek be magukkal, azonban a bolt nyitva van és az egész látogatási idő alatt rendelkezésükre áll (fogvatartott dolgozik a boltban, a megvásárolható áruk ára megegyezik a börtönön kívüli árakkal).

A személyzet szakmai képzése:

A személyzet felkészítése és kiképzése igen alapos. Évente 6-7 alkalommal tartanak lövészetet. Talán kicsi ellentmondás van, hogy a nyitott börtönben sem fegyver, sem kényszerítő eszköz nem található. Az előzetes házban pedig csak marok-

lőfegyver, illetve műanyag granulátumos löszerezrel előkészített Mosberger típusú fegyverek vannak. A fegyverszobát nem láttuk. Egyébként a körleten szolgálatot teljesítőknél semmilyen kényszerítő eszköz (gumibot, gázspray) nincs.

Ha új kolléga kerül a büntetés-végrehajtási szervezet állományába, hónapokon keresztül ismerkedik a szervezet működésével, azután kerül tiszthelyettesi iskolára, ahol a képzés 6 hónap elmélet, 6 hónap gyakorlat két éven keresztül. Négy-hat éves szakmai múlttal rendelkezők esetén van lehetőség felsőfokú tanulmányok megkezdésére (szakirányú). Ehhez a parancsnok illetve a közvetlen szakmai előjárók támogatása minden esetben szükséges. Nem jellemző a pálya elhagyása, illetve a fluktuáció. Ennek hiánya nyilvánvalóan a mind az erkölcsi, mind az anyagi megbecsülésben csak úgy kereshető, mint abban a kiszámíthatóságában, amelyet ez az életpálya jelent részükre. A szolgálatteljesítők átlag életkora igen kedvező, a dolgozók 70 %-a 28 és 45 év közötti. Jogszabályaik szerint 30 év munkaviszonnyal, 60 éves korban mehetnek nyugdíjba alapesetben, azonban 15 év fegyveres testületi szolgálat után az összes körülmény figyelembe vételével (egészségügyi állapot) lehetőségük adódik a nyugdíjba vonulásra, időarányosan kevesebb nyugdíjért.

Felszínre került a túlképzettség kérdése. A lengyel előjárók véleménye megegyezik abban, hogy az unióhoz közeledve, szükség van a kvalifikált szakemberekre, és ezért fel kell vállalni ezt a problémát.

A nyitott börtön sajátosságai:

Három fő gondolatban lehet összefoglalni az általuk kitűzött célt. Az intézethez

kerülő fogvatartottakkal az első pillanattól kezdve kidolgozott, személyre szabott programok alapján jól felkészített szakemberek foglalkoznak.

A fogvatartott együttműködése esetén tudatosan készítik fel az intézet falain kívül végzett munkára. Ennél az intézetnél a 120–130 fogvatartott, mintegy 90%-a dolgozik a börtön falain kívül, a börtönön belül is foglalkoztatnak néhány főt. A fogvatartottak munkájukért fizetést kapnak. Ez átlagosan 2 márka/óra, melynek 50%-val a fogvatartott rendelkezik, a fennmaradó összeg kisebb hányadát beszámítják a fogvatartási költségekbe, illetve ebből a részből letétet képeznek, amelyet szintén átadnak a fogva tartottnak a szabadulásakor. Mint már az előzőekben is utaltunk rá, a látogatásokat nem korlátozzák, jutalom jelleggel a fogvatartottak különböző időtartamban elhagyhatják hétvégén, ünnepeken az intézetet.

A fogvatartottak az állampolgári jogok biztosához, illetve a nemzetközi emberjogi szervezetekhez közvetlenül fordulhatnak a büntetés-végrehajtást érintő problémáikkal. Leveleiket természetesen a bv. nem ellenőrizheti, a gyakorlat azonban, hogy a bv - s dolgozóktól, nevelőktől kérnek segítséget a levél megírásához.

Összességében elmondható, hogy már a korábban leírt eltérések figyelembe vételével a két börtönben az élet színvonalá, az elhelyezés, az ellátás körülményei igen jók, mind a személyzet, mind a fogvatartottak vonatkozásában.

Együttműködési elképzelés:

Visszatérő téma volt a beszélgetések során az együttműködési megállapodás felújítása. Lengyel partnereink igénylik az

együtműködés mind szélesebb körű megújítását, úgy, mint:

- évenkénti rendszerességgel tapasztalatcserek, különböző bv. intézetek között,
- szolgálati jellegű feladatok végrehajtása a másik ország intézeteiben,
- közös sportrendezvények szervezése.

Ez utóbbi elképzelést nem csak az opolei igazgató, hanem más intézetek vezetői is felvetették. Részükről elképzelhetőnek tartják, hogy több intézet is kössön megállapodást, és külön kifejezték szándékukat közös sport rendezvények szervezésére, évente egy-két alkalommal.

Az együtműködési megállapodás tervezetét elkészítjük és felterjesztjük véleményezésre az országos Parancsnok Úr felé a lengyel féllel történt egyeztetést követően. Az eltöltött idő alatt azt tapasztaltuk, hogy a lengyel fél valamennyi kérdésre rendkívül rugalmasan reagált és mindenféleképpen konstruktív együtműködés kialakítására törekedett.

Az elmúlt évek hagyományához híven ebben az évben is megrendezésre kerül Kecskeméten a Nyári Jogi Akadémia, melyre elfogadta felkérésünket Jozef Bogacz úr és bírjuk ígéretét, hogy illeszkedve a Jogi Akadémia témájához, előadást tart a lengyelországi fiatalok fogva tartásának sajátosságairól.

Látogatásunk általános tapasztalatai:

Az oda- és visszautazás során semmiféle probléma nem merült fel, a közlekedési viszonyok nagyon jók voltak. Az ország és települései rendezettek és tiszták. Határozottan baráti fogadtatásban részesültünk. A szállás és ellátásunk körülményei nagyon jók voltak, a Turawai tó mellett lévő rekreációs központjukban. Lengyel barátaink nagy hangsúlyt fektetnek közös történelmi hagyományaink felelevenítésére, ápolására. Egyébként is jellemző rájuk az élet minden területén az igényesség, a lokálpatriotizmus, a természet szeretete. Ez utóbbi is megtapasztaltuk a hegyekben tett rövid kirándulásunk során, ahol nagyon sok iskolással találkoztunk. Kollégáink elmondták, hogy gyermekeik számára havonta egy, inkább két alkalommal egész napos kirándulásokat szerveznek a természetbe, kulturális értékek megismerésére.

Úgy ítéljük meg, hogy az elmúlt évtized során elért eredményeikre jóleső érzéssel, jó értelemben vett büszkeséggel gondolnak.

Javasoljuk, hogy az országos Parancsnok Úr lengyel kollégájával egyeztesse az együtműködési tervben szereplő elgondolásokat, kereteket.

Tüske János bv. ezredes